

KÖZOKTATÁS

A KÁRPÁTALJAI MAGYAR PEDAGÓGUSSZÖVETSÉG LAPJA

XIII. ÉVFOLYAM, 1-2. SZÁM

Hogyan tovább? * Pozitív diszkrimináció vagy hátrányos megkülönböztetés? * Világnézeti nevelés az ember származására vonatkozó elméletek bemutatásakor * Kisiskolásaink kicsit más szemmel * Befolyásoló tényező-e az életkor az idegennyelv-tanulásban? * A közmondások szocializációs szerepe az oktatásban * Térinformatikai módszerek terjedése a földrajzi elemzésekben * A Somitanya története mint a cseh telepés falvak egyik kirívó példája * Mit írunk rólunk az ukrán történészek, avagy 1848–49 megítélése az ukrán Sztepan Pap Kárpátalja története című munkájában * Szabó Zoltán – a magyar nemzet útmutatója * Népdalkincsünk megőrzése * Végre méltó körülmények között tanulnak a csongori gyerekek * A Sislóci Középiskola * Beregszászban tanácskoztak a szórványvidéken oktató pedagógusok * Magyarság és Európa – Tegnap és ma, avagy emlékezzünk az Ady Endre Akadémiára * Tudományos konferencia * Tanácskoztak az iskolai könyvtárosok * Óvodapedagógusok konferenciája * Népdal-éneklési vetélkedő Nagyszőlősen * Karádi helyesírási verseny * Szalagavató a Bátyúi Középiskolában * Méltó megemlékezés a honvédsíroknál * Tanuljunk együtt

Befolyásoló tényező-e az életkor az idegennyelv-tanulásban?

Mára hazánkban is egyre több ember ismeri fel, hogy mennyire fontos legalább egy idegen nyelv elsajátítása. Az idegen nyelvek lassan beágyazódnak a különböző korosztályú emberek, de főleg a fiatalok mindennapjaiba. Gondoljunk csak arra, hogy egyre több olyan cég, vállalat jelenik meg térségünkben, ahol nélkülözhetetlen az angol vagy német nyelv ismerete. A külföldön, elsősorban Magyarországon továbbtanulni vágyó diákok számára többletpontokat jelentenek a nyelvvizsgák a felvételi pontozás során, valamint az ösztöndíjak megszerzésénél is. Ennek megfelelően az iskolákban egyre nagyobb figyelmet szentelnek az angol, illetve a német nyelvtanításnak.

Külföldön ez a jelenség már a 80-as évek végén, 90-es évek elején megjelent és mára sokkal erősebben jelen van az emberek életében, mint Ukrajnában. A dolgozók nyelvi pótlékot kapnak a munkahelyeken, ha van nyelvvizsgájuk, az egyetemek és főiskolák nem adnak ki diplomát a diákok kezébe addig, amíg legalább egy középfokú nyelvvizsga-bizonyítvánnyal nem rendelkeznek. Nem csoda tehát, ha az elmúlt évtizedben tömegesen jelennek meg a nyelviskolák, ahol különböző korosztályú nyelvtanulókat avatnak be a különböző nyelvek rejtelmeibe.

A nyelvsajátítással és nyelvtanulással foglalkozó kutatásokban gyakran előfordul az életkor szerepe. A szakirodalomban megoszlanak a vélemények arról, hogy mikor érdemes elkezdni az idegennyelv-tanulást, vagy egyáltalán milyen mértékben és hogyan jelzi előre az életkor a nyelvtanulás sikerességét. Az életkor szerepével foglalkozó tudományos

vizsgálatok rendkívül fontosak, hiszen eredményeiket figyelembe véve változásokat eszközölhetnek a nyelvpedagógia és nyelvpolitika terén.

Általánosan elfogadott tény, hogy a gyerekek könnyebben boldogulnak az idegen nyelvekkel, mint a serdülők vagy a felnőttek. Ez azt jelentené, hogy serdülőkor után, felnőttkorban már nem érdemes elkezdni idegen nyelveket tanulni? Nem kell elkeseredni, a dolog nem ilyen egyszerű.

Két kutató – Penfield, ill. Roberts (1959) – vezetésével az 50-es évek végén kutatások indultak az idegennyelv-elsajátítás során végbemenő agyi folyamatokra vonatkozóan. Kutatásaik eredményeként ők a nyelvtanulásra nézve egy *kritikus periódus (KP)* meglétét feltételezik, amely egy olyan időszakot jelent, amikor a nyelvtanulás könnyebb, a nyelvsajátítás eredményesebb, mint az azt követő életkori periódusban (Edmonson/House 1993, S. 173). Kritikus periódusként a pubertáskort jelölik meg. A következő évtizedben egy újabb kutató, *Lenneberg (1967)* csatlakozott hozzájuk és ő is alátámasztotta eredményeik hitelességét, valamint továbbfejlesztette kutatásait. *Lenneberg* szerint a természetes nyelvsajátítás a pubertáskor után biológiailag nem lehetséges, mert az agy elveszíti azt a fajta flexibilitását, amely az idegennyelv-tanulást pozitívan befolyásolja. Ők tehát azt állítják, hogy ha valaki 15-16 éves kora után kezd el idegen nyelvet tanulni, anyanyelvi szintre nem fog eljutni, az anyanyelvi akcentust nehezen tudja leküzdeni. Ugyanakkor kommunikálni a felnőttek is kiválóan megtanulnak. Ezek voltak az első

állásfoglalások e témával kapcsolatban.

Az ezt követő évtizedekben aztán sorra jelentek meg a különböző tanulmányok, melyek az optimális életkorral foglalkoztak. Az elméleti magyarázatokat a következő diszciplínák keretein belül végzett kutatások szolgáltatják: neurobiológia, a pszicholingvisztika, a szociolingvisztika, a kognitív pszichológia és alkalmazott nyelvészet. A kérdés a későbbiekben nem korlátozódik a kritikus periódus léteire, hanem egyre inkább kibővül más tényezőket is figyelembe véve.

Wieczerkowski például a kritikus periódus helyett inkább a „*fogékony periódus*” (Maier 1991, S. 43-44) fogalmát vezeti be, mely szerint a gyerekek három vonatkozásban tűnnek ki:

– Egyrészt képesek a nyelvi funkciókat rugalmasabban megszervezni.

– Másrészt fokozottan képesek arra, hogy nyelvi stimulációra és gyakorlatra spon-tán válaszoljanak.

– Harmadsorban pedig rendelkeznek azzal a képességgel, hogy az új nyelvi ingerekre a célnyelvnek megfelelően reagáljanak. Ez elsősorban az artikulációban jelenik meg.

A szociálpszichológiai kutatások azt állapították meg, hogy a gyerekek sikerességének az lehet a magyarázata, hogy a gyerekeknél 10 éves korig még nem zárul le a szocializációs folyamat, ezért nyitottabbak az idegen gondolkodásmódok és normák iránt. Könnyebben azonosulnak egy idegen kultúrával és nagyobb az empátiás készségük is. Az idegennyelv-elsajátítás formálhatja személyiségüket és identitásukat. A felnőttkori nyelvsajátítás sikerességét attól teszik függővé, hogy mi-

lyen módon és milyen mértékben kerülnek kapcsolatba a célnyelvi kultúrával és az anyanyelvi beszélőkkel. Ettől függ, hogy milyen távolinak érzik maguktól az adott társadalmi és kulturális normákat. A felnőttek a gyerekekkel szemben nehezebben hidalják át az ilyesfajta távolságot.

Egyes kutatók *Piaget* fejlődésmélettét veszik alapul és azzal magyarázzák a gyermeki és felnőttkori nyelvsajátítás közötti különbségeket. *Piaget* szerint serdülőkorban lezárul a kognitív fejlődés, tehát lehetővé válik az absztrakt gondolkodás és problémamegoldási képesség (Maier 1991, S. 174). A kutatók szerint mindez negatívan befolyásolja a nyelvsajátítást.

Krashen felülvizsgálta *Lenneberg* kutatási eredményeit és a tudomány akkori állása alapján megállapította, hogy a nyelvi funkciók lateralizációja már a 5. életévben lezáródik, tehát a serdülőkor semmiképp nem jelenthet határt a nyelvsajátításban. Szerinte az életkor nem meghatározó tényező a nyelvtanulás szempontjából. Ő egy új tényezőt, az „*érzelmi szűrőt*” vezeti be, amely a tanuló személyes és érzelmi tulajdonságaiból áll (Bausch ua. 1989, S. 380). Az érzelmi szűrő a pubertáskor után megerősödik, és ez azt eredményezi, hogy a fiatalok és a felnőttek a nyelvprodukciónkat állandóan ellenőrizni akarják. A felnőttek ugyanis gátlásosabbak és gyakran inkább nem szólnak meg, mint hogy nevétségessé tegyék magukat. A gyerekek mindezt játékosabban fogják fel. Elmélete a „*Monitor Theory*” (Bausch/Christ/Hüllen/Krumm 1989, S. 378) nevet kapta. *Schumann* (Bausch/Christ/Hüllen/Krumm 1989, S. 379) alátámasztotta *Krashen* megállapítá-

sait, miszerint a nyelvelsajátítás szempontjából fontos befolyásoló tényezők a motiváció, a beállítottság, az extrovertált és introvertált személyiségjegyek. Ezek egyrészt hátrányosan, másrészt előnyösen befolyásolják a nyelvtanulást. Minél idősebb a nyelvtanuló, annál valószínűbb, hogy analizálni fogja azt, amit tanul és ez csökkenti a spontaneitást. Gyakran előfordul, hogy a felnőttek az idegen nyelvet rögtön magasabb szinten szeretnék használni, mint amire képesek, olyan dolgokról próbálnak állást foglalni idegen nyelven, amihez még nincsenek meg a nyelvi eszközeik. Német tanfolyamokat vezetve gyakran tapasztalom, hogy a kezdő csoportban tanuló felnőtt diákok olyan nyelvtani szerkezetekkel próbálnak mondatokat alkotni, melyek a magyar nyelvben és persze a németben is nagyon gyakoriak, de még nem tanultuk őket, mert még nagyon nehezek a szintjükhez képest. Másfelől viszont a kezdeti fázisban a felnőttek sokkal sikeresebbek, mint a gyerekek, mert tudatosan tanulnak, vannak megszokott tanulási stratégiáik, tapasztalataik, melyekkel a gyerekek kevésbé rendelkeznek. Az idősebbek hosszabb ideig és intenzívebben tudnak koncentrálni, fejlettebb az emlékezetük, több információt képesek egyszerűen memorizálni, mint a gyerekek. Ezenkívül gyakran meghatározott céllal kezdenek el idegen nyelvet tanulni, például egy állás megszerzése érdekében, egy ösztöndíj elnyeréséhez, külföldi tanulmányokhoz stb. Ebből kifolyólag motiváltabbak. Megállapítható tehát, hogy a felnőttek inkább kognitív képességeikre támaszkodnak, tehát tudatos, analitikus tanulásról van szó, míg a gyerekek nem tudatosan, nyelvi ösztönökre alapozva inkább utánoznak.

A „Gume-Adult-Projekt” (Bausch/Christ/Hüllen/Krumm 1989, S.377) keretein

belül Svédországban folytatott empirikus kutatások azt eredményezték, hogy a felnőttek inkább explicit módszerek alapján tanultak, ami azt jelenti, hogy a nyelvtani szabályok és a kontrasztív összehasonlítások álltak a középpontban. A gyerekek esetében viszont megfigyelték, hogy az implicit, vagyis szigorúan hallás utáni és beszédgyakorlatok vezettek eredményre. Azt a következtetést vonták le, hogy pubertáskorban egy törés keletkezik a tanulási viselkedésben.

A 90-es évek során rengeteg empirikus vizsgálatot végeztek arra vonatkozóan, hogy milyen területeken érnek el nagyobb sikereket a gyerekek, a fiatalok, illetve a felnőttek. Főleg a kiejtést, hangsúlyozást, a morfológiai és szintaktikai szerkezetek elsajátítását és a tanulási folyamat időtartamát vizsgálták. Ezek eredményeit a következő megállapításokban foglalhatjuk össze:

– A gyerekek a legjobbak az idegen nyelvi kiejtést illetően. Ez azzal magyarázható, hogy az óvodás és az elemi iskolába járó gyerekek nyelvi képességei még nincsenek tökéletesen kifejlődve, a kiejtési bázisuk nem kötődik olyan erősen az anyanyelvi kiejtés és intonáció szabályaihoz. Ezért ők az idegen hangokat könnyebben utánozzák. A nyelvtanulás gyorsaságát és a morfológiai, illetve szintaktikai struktúrákat tekintve viszont nem a legsikeresebbek.

– A serdülőkor utáni fiatalok azonban az állandó kontrollálás miatt hosszú távon rosszabb eredményeket érnek el. Viszont az elsajátításhoz kevesebb időre van szükségük, a morfo-szintaktikát tekintve pedig ők a legsikeresebbek. Nyelvtanilag ez a korosztály beszél a leghelyesebben, magasabb szintű nyelvi kompetenciát érnek el, mint a felnőttek vagy a gyerekek. Collier (Edmonson/House 1993, S. 169) szerint a gimnáziumokban, középiskolákban tanuló diákok esetén negatívan befo-

lyásoló tényező az iskolai teljesítési nyomás, hiszen nyelvizsga, érettségi és felvételi vizsgák előtt állnak. Ezt megfelelő didaktikával csökkenteni lehet és kell.

– A felnőttek nyelvtanulók a tanulási folyamat első stádiumain gyorsabban túljutnak, mint a fiatalabbak, de gyakran egy bizonyos szinten maradnak és nem fejlődnek tovább, míg a gyerekek esetében a nyelvtanulási folyamat gyakran csak a célnyelv tökéletes elsajátításakor fejeződik be. A kiejtést illetően pedig a felnőttek ritkán szabadulnak meg az akcentusuktól.

Az áttekintett szakirodalomból kiderül tehát, hogy túlságosan leegyszerűsített állítás, mely szerint az idegennyelvtanulásban a gyerekek minden szempontból és minden területen sikeresebbek, mint idősebb társaik. A korai nyelvtanulás általában csak felnőttkorban, az iskolázás befejezése után hozza meg gyümölcsét. Egy tanulmányra támaszkodva (Nikolov 2004, 21. o.) több érvel is felsorolhatunk a korai nyelvtanítás mellett.

– A korai stimuláció kedvező több területen is, mint például a zenében, a sportban, a képzőművészetben és a nyelvben egyaránt.

– A korai kezdés miatt több időnk van az elsajátítási folyamatra.

– Az általános tantervek lehetőséget adnak az idegennyelv-tanításra már a 2. osztálytól.

– A nyelvtanulás segít abban, hogy nyitottabbak és toleránsabbak legyünk idegen népek kultúrájával szemben.

– A többnyelvűség jótékony hatással van a kognitív jellemzők, a gondolkodási képesség és az anyanyelv fejlődésére.

A korai kezdés ellen is szólnak érvek. Sokáig elfogadott tény volt, hogy a túl korai kezdés következtében összezavarodik a gyerek, és ez negatívan hat a további nyelvi képességek fejlődésére.

Napjainkban viszont már az előző álláspont elfogadott,

de a korai kezdés megfelelő feltételeit meg kell valósítani. Ha nem megfelelő az idegen nyelvi tanterv, az oktatási módszer, az órarend, nem elegendő az óraszám, nincsenek képzett tanárok, a korosztálynak megfelelő tankönyvek és más taneszközök, akkor jobb a nyelvtanulást későbbre halasztani, mert a tanulóban negatív hozzáállás alakulhat ki a célnyelv iránt.

Lechner Iona,

a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola tanára

Felhasznált irodalom:

– Bárdos Jenő: Az idegen nyelvek tanításának elméleti alapjai és gyakorlata. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó 2000, S. 260–263.

– Edmondson, Willis/ House, Juliane: Einführung in die Sprachlehrforschung. Tübingen u. Basel: Francke 1993, S. 164–203.

– Gompf, Gundi: Erwerb von Fremdsprachen im Vorschul- und Primarschulalter. In: Bausch/Christ/Hüllen/Krumm (Hrsg.): Handbuch Fremdsprachenunterricht. Tübingen: Francke 1989, S. 364–368.

– Knapp-Potthoff, Annelie: Erwerb einer ersten Fremdsprache im Sekundarschulalter. In: Bausch/Christ/Hüllen/Krumm (Hrsg.): Handbuch Fremdsprachenunterricht. Tübingen: Francke 1989, S. 369–371.

– Maier, Wolfgang: Fremdsprachen in der Grundschule. Eine Einführung in ihre Didaktik und Methodik. Berlin u. München: Langenscheidt 1991, S. 43–50, 196–199.

– Nikolov, Marianne: Az életkor szerepe a nyelvtanulásban. In: Modern Nyelvtanítás. Alkalmazott nyelvészeti szakfolyóirat. X. évfolyam, 1. szám, 2004. április, 3–21.

– Quetz, Jürgen: Erwerb von Fremdsprachen im Erwachsenenalter. In: Bausch/Christ/Hüllen/Krumm (Hrsg.): Handbuch Fremdsprachenunterricht. Tübingen: Francke 1989, S. 376–381.

– Raasch, Albert: Fremdsprachen in der Erwachsenenbildung. In: Bausch/Christ/Hüllen/Krumm (Hrsg.): Handbuch Fremdsprachenunterricht. Tübingen: Francke 1989, S. 90–95.

Keresztrejtvény

kal megjelölt négyzetekben. Segítségül az egybetűs válaszokat is meghatározzuk.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1					10								
2	8			12							7		
3													
4										2			
5													
6													
7	6									5			
8			1										
9											9		
10				11									
11				3									
12													
13											4		

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

Amerikai módra ráadással

A meghatározásokat soronként közöljük. Az ábra kiemelt soraiban a kárpátaljai irodalom egyik jeles képviselőjével kapcsolatos kifejezések rejlenek, kinek neve kialakul a számok-

VIZSZINTES: 1. Szülőhelye – utóirat, latin rövidítése. 2. Becézett Ida – volt török államfő. 3. Piacra vitet – nem kési le. 4. Egyiptomi isten – mók ikerszava – Naumov írópára. 5. A jóindulat része! – nőstény madaram – tőle lejjebb. 6. Televízió – víz alatt dolgozó személy. 7. Henry – részben felzavar! – félsz! – közigazgatási egység a frankoknál – volt. 8. Bódultan – köszönés. 9. Becézett Áron – lovat szerez neki – hm állat. 10. Megyénk városa – Magyar Nemzeti Bank – író (Tibor). 11. A mélybe – népi hangszer. 12. Például az Ys királya – ilyen ital a vodka. 13. Vegytan része! – **gyermekvers kötete.**

FÜGGŐLEGES: 1. A szabadba – **lap-szerkesztő társa volt.** 2. Erre a helyre kéret – tömeg. 3. Lemeztekeres – békagyerek. 4. Régész tevékenysége – a bőr és a lutécium vegyjele – nehézfém. 5. Egyneműen elakad! – román város – részben bemószerol! 6. ... Agam (izraeli op-art művész) – alpesi legelő – kerget. 7. A hidrogén vegyjele – **verseskötete** – lenmag! 8. Páros vágy! – betegség – költő (Mihály). 9. Kéziemelő része! – adóságot leró – a magyar kártya egyik színe. 10. ... Pugacsova (énekesnő) – sziget az Ír-tengerben – bemutató kazetta. 11. Melankólia – szívesség. 12. Francia sláger – dél-amerikai folyó. 13. **Szerkesztője volt e lapnak** – agyrém eleme!

KÖZOKTATÁS

A Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség lapja

Főszerkesztő: Kovácsné Marton Erzsébet

A szerkesztőbizottság: Benedek Imre, Gönczy Sándor, Gulácsy Géza, Riskó Márta, Simon Bálint

Tördelőszerkesztő: Fábrián Zoltán

Kiadja a KMPSZ megbízásából a PoliPrint Kft. 88000 Ungvár, Turgenyev u. 2.

Felelős kiadó: Orosz Ildikó

Fotók, illusztrációk: Kárpátinfo sajtószolgálat

Lapengedély száma: 3T N 5, Példányszám: 3560

Levelezési cím: 90200 Beregszász, O. Kobiljanszka u. 17. Tel.: (8-2-41)-2-37-47

web: www.kmps.org.ua e-mail: kmps@azm.uz.ua

Megjelenik az SZÜLŐFÖLD ALAP TÁMOGATÁSÁVAL

A KMPSZ terjesztésében ingyen jut el a pedagógusokhoz

A szerkesztőség nem feltétlenül ért egyet a lapban megjelenő szerzői véleményekkel. A publikációkban közölt tényekért minden esetben a szerző viseli a felelősséget. A beérkező kéziratok közlésének és szerkesztésének jogát fenntartjuk, visszaküldésüket nem vállaljuk.